

SABAHATTİN ALİ'NİN "HASANBOĞULDU" HİKÂYESİNDEKİ ÇATIŞMALAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

Öznur ÖZDARICI*

ÖZ

Sabahattin Ali; roman, hikâye, şiir ve oyun türünde kaleme aldıklarıyla Türk edebiyatının severek okunan önemli yazarlarından. 20. yüzyıl Türk hikâyesi onun yazılarıyla tabiat dekoru ve sevgisi içerisinde, Anadolu insanının çeşitli hayat sahnelerini lirik, canlı ve sade bir dille anlatan bir üslûba kavuşmuştur. Hikâyelerinin temel konusu insandır. Merkezde söz konusu bu insan vardır. Onun hayat şekilleri, tezahürleri, hayat ve olaylar karşısında sergilediği türlü davranış ve hâlleri anlatılarının temel çatısını oluşturur. Çalışmamıza konu olan "Hasanboğuldu" da okuyucuları tarafından beğenilen, severek okunan, hatta filme de uyarlanmış bir hikâyedir. Hikâye, yazarın 1943 yılında yayınladığı "Yeni Dünya" adlı hikâye kitabında yer alan on üç hikâyeden biridir. Söz konusu hikâyenin folklorik öğeler içerdiği ve sözlü gelenekten gelen unsurlarla beslendiği söylenebilir. Bu çalışmada bahsi geçen hikâyede yer alan çatışmalar ele alınmış olup çatışmanın anlatıda yapıya has önemli unsurlardan birisi olduğu ve hikâyede yer alan söz konusu çatışmaların kişi-kişi, kişi-toplum, kişi-mekân ile kişinin kendi kendisi ile olan çatışması alt başlıkları altında toplanabileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sabahattin Ali, "Hasanboğuldu", Olay Örgüsü, Çatışmalar.

A STUDY ON THE CONFLICTS IN THE STORY OF "HASANBOĞULDU" OF SABAHATTİN ALİ

ABSTRACT

Sabahattin Ali is one of modern Turkish literature's most influential authors – with many a novel, short story, poem, and play to his name. 20th century Turkish prose largely focuses on stories about [rural] Anatolian Turks alongside their fondness for nature, and generally in lyrical, lively, and plain language. Ali's stories are more human centred. He frequently studied how people lived, worked, and behaved, and set the plot around a specific event or chain of events. In this study, we shall examine "Hasanboğuldu" – one of a series of thirteen short stories published in 1943 under the title "Yeni Dünya." Well received and even the subject of a film, it is peppered folkloric elements that hail from Turkey's deeply rooted oral tradition. That noted, we plan to discuss the conflicts in the story, and argue how important a role they play structurally in the overall narrative. Interestingly, those conflicts fall under one of four categories: person-person, person-society, person-space, and conflict with oneself.

Keywords: Sabahattin Ali, "Hasan Boğuldu", Plot, Conflicts.

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 01.08.2022; Yayına Kabul Tarihi: 01.09.2022

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, KIRIKKALE; ORCID: 0000-0002-5772-2624, E-posta: oznur_ozdarici@hotmail.com

Giriş

Her devir kendi hikâyesini yazar. Eski insanın yaşam tarzında izlerine rastlanan mitlerden, efsanelerden, destanlardan, masallardan müteşekkil dönem her ne kadar bitti sanılsa da aslında günümüz insanının yaşam tarzında varlığını derinden hissettirmektedir. Çünkü insanoğlundaki ilerleme azmi ve kararlılığı bunlardan gücünü alır. Öyleyse insanoğlunun yaşamının da baştan sona büyük bir hikâyenin parçası olduğunu söylemek hata olmaz. Edebiyat da günlük yaşamdaki insanın hikâyesine kahramanların kişilik özellikleriyle, yaşadıkları mekânlarla ve çatışmalarla mercek tutan bir nitelik sergiler.

Türk edebiyatı, hikâye geleneğinde insanı her yönüyle ele alan zengin bir malzeme sunmaktadır. Bu hikâye yazarlarından biri de Anadolu insanının çeşitli hayat sahnelerini lirik, canlı ve sade bir üslûpla anlatan Sabahattin Ali'dir. Sabahattin Ali, 1907-1948 yılları arasında yaşamış, Cumhuriyet dönemi Türk nesrinin önde gelen isimlerinden biridir. Hikâyeleri de en az romanları kadar ilgi çekicidir. Bu hikâyeler Değirmen (1935), Kağrı (1936), Ses (1937), Yeni Dünya (1943), Sırça Köşk (1947) adlı kitaplarda toplanmıştır (Külahlıoğlu İslam, 2004, s. 320). Yazar, "Maupassant tarzı hikâyenin karakteristik özelliklerini taşıyan ve klasik vaka düzenine sahip olan" (Korkmaz, 1997, s. 91-92) realist bir dikkatle yazdığı hikâyelerinde, "kendinden önceki hikâye anlayışı ile kendinden sonraki hikâye anlayışı arasında köprü vazifesi görür." (Kekeç, 2019, s. 316-317) denilebilir. Sabahattin Ali'nin hikâyelerinde temiz ve sade bir üslûp ile karşılaşılır. Dil estetik bir hüviyet kazanmıştır. Öyle ki o, edebiyata has bir duyarlılıkla baktığı yeri, bütün özellikleri ve hareketiyle dinamik olarak görür, âdeta tabiatın fotoğrafını çeker. Onun hikâyelerinde mekânın bütün özellikleriyle ve hareket içinde görüldüğü, anlatıldığı ve bir film şeridi hâlinde verildiği dikkati çeker. Bunun en tipik örneklerinden biri de "Yeni Dünya" kitabında yer alan "Hasanboğuldu" adlı hikâyesidir.

Olay Örgüsü

Olay örgüsü, olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi gözetilmek suretiyle olayların anlatımıdır (Bourneur, 1989, s. 31; Forster, 2001, s. 128). "(...) Olay örgüsü; düzenli, organize edilmiş olaylar ve eylemler dizisidir." (Hawthorn, 2014, s. 208) (...) *mythos* "kompoze etmek" (kurmak, biçimlendirmek, yazmak) anlamına gelen bir fiilin tümleci olarak ortaya konur. Poetika da böylece, daha başka bir sorun yaratmadan "olay örgüleri biçimlendirme, kurma" sanatıyla özdeşleştirilir." (Ricoeur, 2011, s. 74) Aristoteles, *mythos* kavramını "olay örgüsü" yerine kullanır (Ricoeur, 2011, s. 76). Anlatıda "(...) kıymetli bir kişiliğe sahip olduğunu gösteren epizotlarla hikâyenin gereksiz yere uzatılması istenmiyorsa, anlatıcının bize onun hakiki kişiliğine dair gerekli bilgileri kısaca ve doğrudan vermesi gerekecektir." (Booth, 2012, s. 24) Öyle ki "Hasanboğuldu"daki "Hasanboğuldu" ifadesi bitmiş bir durumu imler ve hikâyenin kesinlikle kötü bir sonla biteceğini en başından okuyucuya hissettirir.

Sabahattin Ali'nin 'Hasanboğuldu' adlı hikâyesi Ege'nin doyumsuz güzelliklere sahip tabiatında cereyan eden bir aşk öyküsünü konu alır. Aslında bu hikâye iç içe geçmiş iki ana parçadan oluşmaktadır. Birinci hikâye kahraman anlatıcı ile Hacer kız üzerine kurgulanırken diğer hikâye Hasan ile Emine'nin imkânsız aşklarını konu edinmektedir. İlk hikâye, Kazdağ'ında bir Yörük obasını ziyaret etmek isteyen ve bu düşünceyle yola koyulan kahramanın anlatıldığı satırlarla başlar. Söz konusu bu en dıştaki hikâye, kahraman-anlatıcının dikkatiyle, onun ağzından nakledilmektedir. Hikâyeyi nakletmekte olan anlatıcı, aydın bir insan kimliğiyle okura, Anadolu'yu estetik bir dikkatle yeniden keşfetme imkânı sunar. Yalçın dağları, yemyeşil ovaları, gürül gürül akan soğuk sularıyla Anadolu, entelektüel bir zihniyete sahip aydının dikkatiyle sanatkârane bir üslûp içerisinde aksettirilir. Bunu hikâyede geçen şu cümlelerden hareketle de görmek mümkündür:

"Yüzlerce, belki binlerce senelik zeytin ağaçlarının arasında uzanan, çukur, iki yanı böğürtlen ve hayıtlarla örülü yolda ağır ağır yürüyordum. Arkamdan yükselen güneş gölgemi araba izlerinin kıvrımları üzerine serip uzaklara kadar götürüyor; deniz tarafından yüzüme doğru esen hafif, fakat serin bir bahar rüzgârı, kasabadan uzaklaştığımı hatırlatıyordu. Kırağı yemiş toprak ve taze çimen kokusu etrafı kaplamıştı. Tarla kuşlarıyla serçeler, ötüşe ötüşe ağaçtan ağaca sıçrıyor, güneşin vurduğu yerlerden dalgalı bir buğu yükseliyordu." (Sabahattin Ali, 2009, s. 484)

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere mekânın insan üzerindeki etkisi derin bir ilişkilendirme ile verilmektedir. Sabahattin Ali'nin "Hasanboğuldu" adlı hikâyesi, kahraman-anlatıcının Yörük bir dostunu görmek için Yüksekoba'ya varma gayretleri ve bu gayretleri neticesi Hacer ile tanışmasıyla farklı bir boyut kazanır ve kendi içerisinde git gide genişler. Öyleyse ilk hikâyenin olay örgüsünü hikâye anlatıcısının bir dostunu ziyaret etmek için yola koyulması ve gideceği yere kadar kendisine eşlik eden bir Yörük kızının ağzından söz konusu yöreye ilişkin bir efsaneyi dinlemesi şeklinde belirlemek mümkündür. Rus biçimcileri ve Alman şekil tahlilcilerinin "motif örgüsü" şeklinde adlandırdıkları "olay örgüsü", "Bir oyun, hikâye veya romanın hikâye yapısına verilen addır (Wellek, 2001, s. 191-192). Anlatma esasına bağlı edebî metinlerde vaka, kendisini oluşturan vaka parçalarının toplamıdır. "Eserin vakası, iki veya daha fazla vaka zincirinden meydana gelir. Bunlar bazı noktalarda kesişirler. Bir hadise belirli bir noktaya kadar nakledilir, sonra bir diğerine geçilir. Bu geçişler umumiyetle vaka zincirlerinin kesiştiği noktalardır. Söz konusu kesişme noktaları her iki veya daha fazla vaka zincirinde ortak bir yer, şahıs, tema olabilir." (Aktaş, 1991, s. 76) Her bir vaka parçası da anlamlı bütünlükler içeren metin halkalarından oluşmaktadır (Aktaş, 1991, s. 55). "Her 'metin halkası', romanın genel yapısında yer alan şahıs, zaman, mekân... gibi elemanları içinde barındırır: Belirli bir mantık dâhilinde peş peşe gelen 'metin halkaları'yla roman, bir bütünlük, tamlık kazanmış olur. Olay örgüsü, bu bütünlüğün 'metin halkaları' düzeyinde idrak edilmesidir." (Tekin, 2001, s. 74-75)

İlk hikâyeyi kendi içerisinde şu şekilde özetlemek mümkündür: Hikâyeyi bize nakleden kişinin arkadaşının daveti üzerine Yüksekoba'nın yolunu tutması, çevreyi çok iyi bilmediğinden gideceği yere kadar kendisine eşlik etmesi için kahvecinin Hacer kızı yanına katması ve yolculuk esnasında mola verip durup dinlendikleri bir esnada Hacer kızın, annesinden dinlediği, mazisi kırk-elli yıl öncesine dayanan yöreye ait bir efsaneyi anlatmaya başlaması şeklinde ifade edilebilir. Bu türden bir anlatımdan sonra ikinci hikâyeye geçilir. Bu ilk hikâye, asıl hikâyeyi sarıp sarmalayan bir çerçeve vazifesi görür.

İkinci hikâyeye, Hacer ve anlatıcının bir büvetin yanından geçmeleri ve Hacer'in kırk-elli sene öncesine dayanan bir hikâyeyi hatırlaması ve Emine ile Hasan'ın kavuşulamayan bir aşk hikâyesi ekseninde Hasan'ın boğulmasını anlatmasıyla farklı bir boyut kazanmaktadır. Burada anlatıcının hikâyeyi dinleme konusundaki ısrarcı tutumu da Yörük kızının hikâyeyi anlatmasında etkilidir. Söz konusu hikâye o yörede anlatıla gelen bir efsane niteliğindedir. Asıl hikâye de burada başlar: "(...) *Bu Hasan, Zeytinli'de bahçıvanmış...*" (Sabahattin Ali, 2009, s. 490) Bu, hikâye içerisinde hikâye anlatma tekniğidir. Anlatma esasına bağlı edebî metinler ve buna bağlı olarak hikâyeler birer kurgudan ibarettir, yani fictif birer dünyaları vardır. Bu kurgudan oluşmuş çerçeve içerisinde yine kurguya dayanan bir başka hikâye yerleştirilirse hikâye kendi içerisinde iç içe geçmiş çerçevemsi bir yapıyı andırır ve daha bir anlam derinliği kazanır.

"Hasanboğuldu da söz konusu hikâyeler aynı mekânda olmakla beraber iki ayrı zaman diliminde cereyan eder. İkinci hikâyeden itibaren sözü Hacer devralır ve mazisi kırk-elli sene öncesine dayanan bu aşk hikâyesini anlatmaya koyulur. Bu aşamada kronolojik bir düzende ilerleyen hikâye, bir zaman sapmasına uğrar ve "analepsis" (geriye

dönüş) (Hawthorn, 2014, s. 209) vasıtasıyla geçmişe uzanır. İçteki hikâye ise şu şekilde ifade edilebilir: Hasan'ın pazarda Emine ile tanışması ve birbirlerine âşık olmaları, Hasan'ın Emine'ye aşkını itiraf etmesi ve bunun karşılıksız olmadığını görmesi; fakat Emine'nin arada engeller olduğunu söyleyerek çaresizliğini ifade etmesi, bunun üzerine Hasan'ın çareler düşünmeye başlaması ve çözümler üretmeye çalışması ve Emine'den cevap beklemesi, Emine'nin ailesi ile konuşup Hasan'ı sınava tabi tutması, Emine'ye olan aşkını ispat etmek isteyen Hasan'ın bu sınamayı kabul etmesi; ancak başarısız olarak ölmesi, Hasan'ın üzüntüsüne dayanamayan Emine'nin çıldırması ve kendi hayatına son vermesidir. Görülüyor ki hikâye boyunca Emine ile Hasan'ın arasında geçen olaylar hikâyede aksiyonu üst seviyeye taşıyan ve gerilimi arttıran kişinin kendisi ile olan, kişi-kişi, kişi-toplum, kişi-mekân gibi çatışma unsurları ile sunulmaktadır. Bu çatışmalarla okurun ilgi ve dikkatinin daima canlı tutulmaya çalışıldığı söylenebilir.

Çatışma

Çatışma; "karşıt şeylerin çarpışması, tartışılmasıyla karşıt değerlerin ortaya konulması" (Aytaç, 2009, s. 332) olarak tanımlanmaktadır. Anlatıda olaylar zincirinin meydana gelebilmesi için en az iki kişi arasında meydana gelen bir çatışmanın olması gerekir. Kurmacada "temel gerilim ögesi olan çatışma", iki kişi arasındaki ilişkinin bizatihi kendisi olarak ifade edilebilir (Sazyek, 2013, s. 89). "Çatışma anlatıda karşıt kişi, duygu, düşünce ve olaylar arasındaki ilişkileri ifade eder. Yazar anlatı içinde ilgili bölümde okuru taraf tutmak ve tercih yapmak durumunda bırakır. Karşıtlıkların çatıştığı yerlerde okur dikkati üst seviyededir. Okurun katıldığı veya katılmadığı hususların yer aldığı bölümlerde tercih yapma mecburiyeti metne daha dikkatli yaklaşmasını sağlar. Çatışma öykünün özüdür. Olaylar ve kişiler çatışmanın sürüklemesi ile okur önünde anlam kazanır. Çatışma olmadan öykü olmaz. Çatışmaya dayanmayan bir anlatının eksik olacağını baştan kabul etmeliyiz. Öyküde çatışma hareketliliği sağlar. Olayların oluşması yazarın çatışma kurması ile mümkün olacaktır. Kişilerin anlatı içindeki çatışmaları yeni olaylar meydana getirir ve sürekliliği sağlar. Çatışmanın hikâye boyunca sağladığı hareketlilik okura daha akıcı bir anlatı kurgusu sunar." (Elmas, 2017, s. 57-58) Bir anlatıda çatışma, tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi iki karakter veya gücün hedefleri arasındaki uyumsuzluk neticesi ortaya çıkar. Doğası gereği durağan olmayan çatışma, çoğu zaman taraflardan bir tarafın kazanıp, diğerinin kaybettiği dinamik bir süreçtir. Okurun ilgisini ayakta tutar. "Anlatılarda olay örgüsünün sürekliliği için yazarların kullandığı çatışma yöntemi bir gerilim unsuru olarak okuru etkiler. Karar vermede zorlanan olay kişisi, iç muhasebesi ve hesaplaşmasıyla okurun ilgisini artırır. Davranışlarındaki tutarsızlık, üst seviyede yaşadığı zorluk, korku, endişe eserin muhatabını da anlatıma ortak eder." (Elmas, 2017, s. 59) Okurun metnin çekim alanına girmesinde, olayları sürükleyen çatışmaların niteliği belirleyici bir etken konumundadır. "Hikâyede çatışma alanları okur dikkatinin arttığı yerlerdir. Çatışmanın oluşturduğu heyecan, merak, tercih belirleme gibi okuru aktif hâle getiren durumlar yazarla okuru yakınlaştırır. Bu kısımlarda yazar okuru metnin kurmaca dünyasında oyalar. Okuma sürecinin nasıl geçtiğini fark etmez bu yoğunluk içinde. Çatışma hayatı etkileyen büyük bir olay ve alışkanlık üzerine düzenlenmişse daha bir heyecan sarar okuru." (Elmas, 2017, s. 60) Anlatıda yer alan çatışmalar metni başlatan, harekete geçiren, okuma etkinliğini sürükleyen ve okurda ilgi ve merak duygusunu arttıran birer unsurdur.

Dil ve üslup (Çetişli, 1996), yapı (Kaplan, 1997), imaj (Balci, 2018), göstergebilim (Uzdu Yıldız, 2019) açısından ele alınan Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" adlı hikâyesinin, bu çalışmada içerdiği çatışmalar bakımından incelenmesi amaçlanmaktadır. Belirtilen amaç doğrultusunda hikâyedeki çatışmalar dört ana başlık altında değerlendirilmektedir. Buna göre hikâyede yer alan çatışmalar ve nitelikleri şu şekilde ifade edilebilir:

Kişinin Kendisi ile Olan Çatışması

Kişinin kendi içinde yaşadığı çatışmalar duygu ve düşünceleri arasında olabilir. Bireyler zaman zaman kendi kişilikleri ile çatışabilirler. Bazen kendi içlerinde çok yoğun bir çatışma yaşayabilirler. "(...) kişinin kendisiyle içsel düzlemde bir çatışma yaşaması, çoğunlukla eyleme dökülmeden 'görünmeyen yaşantıda kalan' bir durum" olarak ifade edilebilir (Sazyek, 2013, s. 92). Çetin de kişinin kendisi ile olan çatışmasını şu şekilde ifade eder: "Kişinin kendi içindeki farklı eğilimlerin çatışması. İyilik-kötülük, acı-zulmetme, cezalandırma-bağışlama gibi farklı duygular, kişinin kendi iç dünyasında kıyasıya bir çatışma hâline sokabilir. Ayrıca kişinin kendi içinde duygularıyla düşünceleri arasında çatışma da mümkündür. Diğer yandan kişinin içinde bulunduğu gerçek durumlar, yaşantılar ve imkânlarla beklentileri, özlemleri ve idealleri arasındaki zıtlıklardan doğan iç çatışmalar da söz konusudur. iç çatışma yaşayan kişi sürekli iç muhasebe yapar, karar veremez, bocalar ve kendi kendisiyle sürekli hesaplaşma içindedir. Korkular, endişeler, pişmanlıklar yaşar, özeleştiri yapar, kendini suçlar." (2009, s. 201-202)

"Hasanboğuldu" hikâyesinde Hasan'ın yaşadığı iç çatışma şu cümlelerle ifade edilir:

"Oğlum, Hasan!' demiş. 'Baban öleli beri evin erkeği sensin... Ben bugün varsam yarın yoğunum... Evine bir kadın lazım. Sana bizim köyden bir kız almak isterdim ama, yine sen bilirsin... Eğer gönlün bu Yörük kızını pek sevdiyse bu ihtiyar hâlimde obasına gidip isteyeyim... Güz yaklaştı; zeytinden sonra düşününüzü yaparız... Hasan da hep bunu düşünürmüş ama, bir türlü içini dökemezmiş. Bakmış artık beklemenin yolu yok, Emine obadan indiği bir gün onu bahçede yanına oturmuş: 'Emine,' demiş, 'bahar geçti, yaz geçti; leylekler yerine göçtü! Kış gelip dağları yolları kar örtmeden ya sen bana gel, ya ben sana geleyim!'" (Sabahattin Ali, 2009, s. 492)

cümleleriyle ifadesini bulur.

Hikâyede Emine'nin iç çatışmasını aksettiren cümlelerle de karşılaşılır: "(...) Hasan bir taştan bir taş atlayıp ardından yetişmiş. Az daha gitmişler; Hasan yine durup yalvarmış: 'Emine, zalim anana babana uyup beni çok ağır sınadın! Bu kadarı yeter, hadi köye dönelim!' Emine'nin yüreği dilim dilim olmuş da içindekini yine dışa vurmamış." (Sabahattin Ali, 2009, s. 495)

Yine Emine'nin ağzından dökülen şu koşma onun içinde yaşadığı çatışmayı kuvvetle gözler önüne serer: "Sarp dağlara getirdiğim/Kavuşmadan yitirdiğim/Ak kefensiz yatırdığım/Hasanım ardından geldim." (Sabahattin Ali, 2009, s. 499).

Kişi-Kişi Çatışması

İnsanların en önemli özelliklerinden biri iletişim kurabilmesidir. İletişimin olduğu ortamda da etkileşim vardır. Etkileşimin olduğu yerde de çatışma kaçınılmazdır. Kişiler arasında bir çatışma olduğunu söyleyebilmek için, en az iki kişi arasında algılanan ve ortak olmayan amaçlar doğrultusunda ortaya çıkmış anlaşmazlık açıkça fark edilir olmalıdır. Günlük hayatta en çok rastlanan çatışma türü de kişilerarası çatışmadır.

Hikâyede Emine ile Hasan'ın yaşadığı çatışma kişi-kişi çatışmasına örnek olarak gösterilebilir:

"Emine'nin yüzü sapsarı olmuş: 'Ah, Hasan!' demiş. 'Kışın derdi senden evvel benim içime çöktü, ayrılık günleri geldi çattı. Ne ben senin köyünde edebilirim, ne sen benim obamda... Bu yaz büyük günah işledik... Artık sen beni unut, ben de seni unutayım...' Bunu duyunca Hasan'ın aklı başından çıkmış; Emine'nin eline sarılmış: 'Aman Yörük kızı, aman biricik Eminem!' demiş. 'Senin tatlı dilini duyan, güler yüzünü gören bir daha seni nasıl

unutur? Böyle deme, burda kal. Sen bahçeye bakarsın, ben zeytine giderim, kimseye muhtaç olmayız...” (Sabahattin Ali, 2009, s. 492).

Emine ile Hasan arasındaki çatışmaya hikâyenin ilerleyen bölümlerinde de rastlanır. *“Emine!’ demiş. ‘Bana ettiğin zulümdür! Tuzlar sırtımı yaktı... Dur bir soluk alayım!’ Emine: ‘Kavlimizde durup dinlenmek yok!’ deyip yürümüş.”* (Sabahattin Ali, 2009, s. 495)

Hikâyede yer alan şu cümleler de Hasan ile Emine arasında yaşanan çatışmaya bir diğer örnektir: *“Ah Emine!’ demiş. ‘Beni boş yere yaktın. Ben bu dağlara çıkamayacağım, gel köye dönelim!’ Emine ağzını açıp bir söz demeden Hasan’ın sırtından düşen çuvalı yüklenmiş, tek başına, gerisine bakmadan yürümüş.”* (Sabahattin Ali, 2009, s. 495)

Hikâyede kişi-kişi çatışmasına örnek oluşturabilecek bir diğer çatışma Emine’nin ailesiyle yaşadığı çatışmadır:

“Hasan!’ demiş. Anamla, babamla danıştım; onlar da emmilerimle danıştılar. Ovalıya varanın, ovalıdan kız alanın onduğunu gören yok. Deli kız, deli kız, dediler. Yüksekoba’da gönlünü verecek yiğit mi bulamadın? Ben de: Herkesin yiğidi kendi gönlüne göreymiş, dedim. Peki öyleyse dediler, bir sına bakalım, senin yiğidin Kazdağ’ındaki Yörük Emine’ye er olacak adam mı?” (Sabahattin Ali, 2009, s. 494)

Kişi-Toplum Çatışması

Kişilerin, kişiler ile ve kendileri ile çatışmaları genellikle tekil çatışmalar olarak adlandırılır. Kişiler sadece tekil çatışmalara girmeyip gruplar ile de çatışma yaşayabilir: *“ (...) Her bir bireyin içinde gelişmiş olan toplum duygusunun derecesi evrensel geçerliliği olan insan değerlerinin yegâne kriteridir. Toplum duygusuna olan ruhsal bağımlılığımızı inkâr edemeyiz. Toplum duygusunu tamamen silebilecek bir insan yoktur. Diğer insanlara karşı görevlerimizden bizi kaçırabilecek hiçbir bahane bulunamaz. Toplum duygusu bizi uyararak varlığını bize hatırlatır. Bu düşüncelerimizin bilinç boyutunda sürekli olarak toplum duygusunun var olduğu anlamına gelmez ancak bu duygunun çarpıtılması, bir köşeye itilmesi için belli bir güç seferberliği gerekmektedir, dahası, evrensel açıdan bir gereklilik oluşuna bağlı olarak kimse toplum duygusuna kabul görmeyen bir işe girişemez. Her hareket ve düşüncenin onaylanması ihtiyacı bilinçdışı toplumsal bütünlük hissinden kaynaklanır. En azından eylemlerimiz için hafifletici sebepler aradığımız gerçeği buna bağlıdır. Buradan yaşama, düşünme ve davranış tarzı filizlenir, bu da bizi sürekli olarak toplum duygusuna bağlı kalmaya, ya da en azından bu duyguya bağımlıyız gibi görünerek kendimizi yanıltmaya yönlendirir.”* (Adler, 2013, s. 177) Kişi-toplum çatışması *“(...) birden fazla kişi arasındaki zıtlıklara, farklılıklara dayalı çatışmalardır. Değişik özellikleri nedeniyle birbirleriyle uyuşamayan, anlaşamayan sosyal topluluklar, düşünsel ya da eylem planında çatışma içine girerler.”* (Çetin, 2009, s. 203)

Hikâyede belirgin bir biçimde yer alan bir diğer çatışma sınıf çatışmasıdır. Emine ve Hasan farklı sınıflara mensupturlar. Onların farklı sınıflara ait oluşunda yaşadıkları mekânın etkisi büyüktür. Bu durum kültüre de tesir eder. Emine’nin şu sözleri söz konusu çatışmayı gözler önüne sermesi bakımından önemlidir:

“İnsan nereye giderse rızkı da beraber gidermiş, bunu düşündüğüm yok. Ama ben dağlıyım, bu çukur ovalarda kalamam. Köyünüzün eli kınalı kızlarına katışmam, senin içine dert olur... Kızılbaş kızı geldi de Hasan’ı elimizden aldı derler, benim içime dert olur... Yörük kızı dağdan köye, çadırdan eve inmemele... Ben seni görmemeliydim... Gördüm, sözüne uymamalıydım... Ama, neyleyim, senin de tatlı sözünle güler yüzün etti bunları... Hadi benim Sarı Hasan’ım, tut ki birbirimizi düste görmüş de uyanmışız... Bırak beni dağıma gideyim!” (Sabahattin Ali, 2009, s. 492)

Farklı bir sınıfa ve kültüre ait olmanın ve yabancı kalmanın acısını derinden yaşamaktadır Emine. Âdetleri, görenekleri, hayat şekilleri farklı olan bu iki ayrı sınıfa mensup bireyin aksiyonu sağlayan, gerilimi arttıran özelliklerinden biri de sınıfsal farklılıklarıdır. İçine doğduğu topluma aidiyet hisseden Emine'nin ait olmadığı bir sınıfa ve topluma eklemleme arzusu neticesinde doğan çaresizlik sancısının sesidir bu. Nitekim Hasan'ın ısrarlarına kayıtsız kalamayan Emine'nin ailesi Hasan'ı sınıfa yolunu seçerler, işi zora koşarlar. Zira kızlarına kendi sınıflarından birinin talip olmasını beklemektedirler. Bu ilişkiye sıcak bakmadıkları ortadadır. Hasan'ın onlara kendini kabul ettirebilmesi için zorlu bir sınavdan geçmesi gerekmektedir. Bu durum hikâyede şu cümlelerle ifade imkânı bulur:

"Hasan,' demiş, 'yüreğimi deldin! Ne çare ki dediğin olacak iş değil. Ovada büyüyen dağda yapamaz... Dağın suları serindir ama, yolları sarptır, kışı çetindir... Kar altında odun kesmek, bahçeye bostan ekmeye benzemez. Benim erim diye gördüğüm adamı obamızın yiğitleri kınamamalı!.. Ben seni bildim, artık gözüme hiçbir yiğit görünmüyor; ama anamın, babamın, akrasının yanında seni küçük düşüremem. Sal beni gideyim!.."
(Sabahattin Ali, 2009, s. 494)

"Emine'nin Hasan ile birlikteliğinin yaşadığı toplumun sosyal kodlarına uyumsuzluk gösterdiği düşünülmektedir; bu nedenle tasvip edilmez. Bu durum kadın kahramanın önüne engeller çıkartır. Kahraman bu eşikte sınamalar silsilesinden geçer. Sınanma evrelerinin başarısızlıkla sonlanması üzerine kadın kahraman ruhsal bir çöküntü yaşar." (Naz Koçak vd. 2018, s. 24)

Kişi-Mekân Çatışması

Yazarların anlatılarında doğayı çeşitli amaçlarla kullandıkları bilinmektedir. Söz konusu anlatılarda her şeyden önce insanın içinde yaşadığı çevre olarak var olan doğa, insan için kimi zaman yaşamak için boğuştuğu bir düşman kimi zaman da estetik değer kazandıran bir öğedir. Sabahattin Ali, tabiata has hususiyetleri anlatırken zaman zaman onlara insana ait özellikler yükler. Hikâyedeki şu cümleler bunu ispatlar niteliktedir:

"(...) Menbaa yaklaştıkça dere akıyor, çağlayanlar şeridi hâlinde, bir kayadan bir kayaya sığıyordu. Suyu aralarına alan kayalar bir yerde daralıp birbirlerine iki adım kadar yaklaşmışlardı; onlarca hızlarıyla gelip bu cendereye gelen sular, beş altı metre uzunluğundaki dar boğazdan görülmedik bir hırs ve süratle, ve simsiyah bir renk alarak geçiyorlar, kurtulduktan sonra da, kumlu ve çakıllı yataklarına serilip, beyaz kabarcıklı kahkahalar atarak fıkırdıyorlardı." (Sabahattin Ali, 2009, s. 487)

Tabiatın bu eşsiz güzelliğine kimi zaman "üzeri kuru çam pürleriyle örtülü" bir keçi yolu, kimi zaman da çağlayanlar, dereler, pınarlar, çam, ardıç dalları, kekikler eşlik eder. Ramazan Korkmaz'ın konu ile ilgili aktardığı şu cümleler önemlidir: "Tabiatın canlı bir kültür olarak dikkatlere sunulmasında, Rousseau'dan itibaren gelişen romantiklere has tecrübeyi yaşadıkdan sonra realist terbiye ile başka bir mahiyet kazanan dış dünyaya ve tabiata bakış tarzının etkisi olduğu açıktır." (1997, s. 100) Gülmek insana mahsus bir özelliktir. Bahsi geçen satırlarda suların tıpkı insan gibi "kumlu ve çakıllı yataklarına" uzanıp kahkahalar atması insana ait bir vasfın suya atfedildiğinin bir kanıtıdır.

İlk hikâyede bahsi geçen mekânlar Kazdağ'ının Adalar Denizi'ne bakan yamaçlarından birindeki bir Yörük obası, Edremit pazarı, çadır, kasaba, "Kazdağ'ının eteklerindeki Zeytinli Köyü", "bahçesi salkımsöğütlerle gölgelenmiş havuzlu kahve" (s. 484), Yüksekoba (s. 484, 485), Beyobası (s. 484), Kızıl Keçili Deresi, dağlar (s. 485), ormanlar (s. 485, 486), zeytinlikler, köy (s. 485), boğaz, Deli Büvet, Kunduzlu Büvet (s.

486), Sutüven (s. 486, 487) Hasanboğuldu, patlaklar (s. 488), “üzeri kuru çam pürleriyle örtülü keçiyolu”, Akçay İskelesi, Burhaniye (s. 489), Madra Dağları (s. 489, 497), Kazdağı (s. 489, 497, 498), körfez (s. 489), ova (s. 493), Sarıkız (s. 489, 497), Midilli (s. 497, 498), Ayvalık, Cunda Adası (s. 497), Gök Büvet, oba (s. 498) gibi adlarla isimlendirilir. Kahve dışındaki mekânlar açık ve geniş mekân olarak karşımıza çıkarlar. Öte yandan köy, bahçe, ova vb. mekânlar kapsanan; bunları çevreleyen ormanlar, zeytinlikler, dağlar, deniz, vb. mekânlar da kapsayıcı mekân olma özelliği gösteriler (Kıran, 2003, s. 194).

Yüzyıllar boyunca mekân ve insan birbirini tamamlayan iki unsur olarak süregelmiştir. Aralarındaki bağ yadsınamaz. En genişinden en özeline gök kubbe altındaki tüm mekânlar insanoğlu için ev, yurt, vatan olma hususiyeti gösterirler. Bunlarda bir aidiyet duygusu esastır. Mekân aynı zamanda insanın var olmasını sağlayan bir unsurdur. Öyle ki insanın tabiatı ve davranış biçimleri, üzerinde yaşanan mekânın şartlarına göre şekillenir. Öyleyse insan, yaşadığı mekâna has hususiyetleri bünyesinde taşır ve zamanla söz konusu mekâna kendi ruhunu işler. İnsanın davranış biçimlerini, mizacını, karakterini etkileyen mekân yer yer çatışma unsuru oluşturabilecek bir özelliklerle çıkar karşımıza. İnsan, yaşadığı çevreyle bir bütündür ve onunla sürekli etkileşim hâlinindedir. Onu sarıp sarmalayan mekândan ayrı düşünülemez. “Uzam, olay örgüsünün, bir başka deyişle entrikanın gelişmesine olanak sağlar. Bir yer değiştirme, birbirini seven iki kişiyi ayırır. Aşk romanlarının çoğunda, uzam sevgilileri birbirinden ayıran engelleyici eyleyen rolü oynar.” (Kıran, 2003, s. 207)

Hikâyenin merkezinde söz konusu hikâyenin adından da anlaşılacağı üzere Hasan vardır. Hasan’ın kim olduğu ve hikâyedeki öneminin nereden kaynaklandığı konusunda düşünmek gerekir. Hasan, ovalı bir köylüdür. Yani ovaya has hususiyetleri bünyesinde taşıyan insandır. Yazın çalışır, kışın bu çalışmalarının semeresiyle geçinir. Yani ektiğini biçer, hasat eder, ürününü satar. Kısacası yerleşik, toprağa bağlı insan tipinin temsilcisidir. Ama Emine öyle değildir. Emine dağlıdır. O da dağa ait hususiyetleri bünyesinde toplar. Dağ yalçındır, sarptır, kayalıktır. Dağda yaşamak şehirde yaşamaktan daha zordur. İnsan her an güçlü, çevik ve atik olmak durumundadır. Dağ insanı özgürdür, hürdür. O, ovalılar gibi toprağa bağımlı, yani kökleri sımsıkı yere bağlı insan değildir. Böyle yaşamak onu sıkar. O, göçmen kuşlar misali uçsuz bucaksız enginlerde özgürce yaşamaya alışık, kapatılınca solan, ölen bir kuştan farksızdır.

Ovalı da dağda yaşayamaz, ezilir, perişan olur. Çünkü yaşam koşulları birbirinden farklıdır. Bunlar arasındaki derin uçurumu şekil itibariyle de görmek mümkündür. Bilindiği gibi dağ sert, yalçın, kayalıklarla donanmış, ulu bir kütledir. Kendine has kanunları vardır ve bu prensiplere uyamayan, bu hayat şartlarına alışık olmayan pasif, çelimsiz insanın gözünün yaşına bakmaz, yer, yutar, yok eder onu. Onun için dağın kanunlarına uyan güçlü, kuvvetli, atik insanların orada yaşamaya hakkı vardır. Ovalar ise dağların eteklerinde yer alan geniş düzlüklere verilen addır. Dağlara nazaran ovalar sükûtun, güvenin ve hoşgörünün yeridir. Orada dağlardaki kadar katı kanunlar yoktur. Onun için ovalar insanlara ellerini cömertçe açmasını bilmiştir hep.

Farklı mekânlarda yetişmiş ve hissî duygularla birbirine bağlı bu iki insanın kaderi ta başından bellidir. Her şeyden önce farklı mekânlarda yetişmiş olmaları birbirlerine uyum sağlayamamalarının ana sebebidir. Yetiştirme koşulları ve bunlar çevresinde vücut bulan hayat şekilleri, değer yargıları birbirinden farklıdır. Öyle ki Emine’nin ailesi bütün bunları düşünmüş ve Hasan’ı sınama yoluna gitmişlerdir. Hasan bu sınavı başarıyla verdiği takdirde Emine’ye kavuşacaktır:

“Hasan, demiş, ‘yüreğimi deldin! Ne çare ki dediğin olacak iş değil. Ovada büyüyen dağda yapamaz... Dağın suları serindir ama, yolları sarptır, kışı çetindir... Kar altında odun kesmek, bahçeye bostan ekmeye benzemez.

Benim erim diye gördüğüm adamı obamızın yiğitleri kınamamalı!.. Ben seni bildim, artık gözüme hiçbir yiğit görünmüyor; ama anamın, babamın, akramın yanında seni küçük düşüremem. Sal beni gideyim!.."
(Sabahattin Ali, 2009, s. 494)

Burada mekân, olayların akışını tayin etmede önemli bir rol oynamaktadır: *"Hasan bir söz söylemeden çuvalı sırtlamış. Emine'nin önüne düşüp yürümüş. Ayakları kuş gibi uçarmış. Beyobası'nı geçmişler, bayır aşağı dereye inerken Emine bir bakmış, Hasan'ın yüzünden, ellerinden su gibi ter boşanıyor..."* (Sabahattin Ali, 2009, s. 495)

Sonuç

Bireylerin kendileriyle, doğayla, toplumla veya kişilerle çatışma yaşaması insan hayatının kaçınılmaz gerçeklerinden biridir. Bu çalışmada Sabahattin Ali'nin "Hasanboğuldu" adlı hikâyesi içerdiği çatışmalar bakımından incelenmiştir. Hikâyede başkahramanların yaşadığı çatışmalar kişinin kendisiyle olan, kişi-kişi, kişi-doğa, kişi-toplum çatışması olarak ele alınmıştır. Sonuç olarak hikâyede iki tane kişinin kendi ile olan çatışmasına ve kişi-toplum çatışmasına, dört tane kişi-kişi çatışmasına, bir mekân çatışmasına rastlanmıştır. "Hasanboğuldu" hikâyesinde yoğunluklu olarak kişi-kişi çatışmasının olduğu söylenebilir. Bu çatışmalar olay örgüsünü canlı, dinamik tutan birer unsurdur. Edebî metinlerdeki çatışmalar kurgusal olsa bile gerçek yaşamın izlerini taşır. Bu çatışmalar arasından, bireyin kendisiyle olan çatışması, bireyin kendi davranışları ve düşünceleri arasındaki içsel hesaplaşmasından; bireyin bireyle olan çatışması ise bireylerin fikirlerinin ve çıkarlarının çatışmalarından; birey doğa çatışması, doğanın sert koşulları karşısında bireyin doğaya karşı yaşadığı çatışmalardan; birey-toplum çatışması, farklı özelliklerinden dolayı birbiriyle anlaşamayan, uyuşamayan toplulukların çatışmalarından doğmaktadır. Çatışmalar üzerine yapılan diğer çalışmalarda da aynı durumun gözlemlendiği söylenebilir (Solak, 2012; Şener, 2018; Büyükişik, 2019) Buradan hareketle yapılan araştırmalar dikkate alındığında Sabahattin Ali ve eserlerinin yapının önemli unsurlarından biri olan, okurun dikkatini arttıran, merak ve heyecan duygusunu üst seviyeye taşıyan çatışmalar açısından da ele alınabileceği öneri olarak sunulabilir.

KAYNAKÇA

- ADLER, A. (2013). *İnsan Doğasını Anlamak*. (çev. Deniz Başkaya). İzmir: İlya Yayınevi.
- AKTAŞ, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- AYTAÇ, G. (2009). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- BALCI, Y. (2018). "Sabahattin Ali'nin "Hasan Boğuldu" Hikâyesine Bachelardien Bir Yaklaşım". *Susturulamayan Ses Sabahattin Ali Hece Özel Sayısı*. 253: 390-397.
- BOOTH, W. C. (2012). *Kurmacanın Retoriği*. (çev. Bülent O. Doğan). İstanbul: Metis Yayınları.
- BOURNEUR, R. Q. (1989). *Roman Dünyası ve İncelemesi*. (çev. Hüseyin Gümüş). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- BÜYÜKİŞİK, E. (2019). *Nuri İçöz'ün Çocuk Kitaplarındaki Kişilerarası Çatışmalar ve Çatışma Çözme Süreçleri*. Burdur: Burdur Mehmet Âkif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ÇETİN, N. (2009). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap.
- ÇETİŞLİ (2004). *Metin Tahlillerine Giriş/2 Hikâye-Roman-Tiyatro*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- DEMİR, A. (2011). *Mekânın Hikâyesi Hikâyenin Mekânı Türk Hikâyesinde Mekân (1870-1922 Dönemi)*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- ELMAS, N. (2017). *Hikâyenin Öyküsü*. Ankara: Pegem Akademi.
- FORSTER, E. M. (2001). *Roman Sanatı*. (çev. Ünal Aytür). İstanbul: Adam Yayınları.
- GÖKA, Ş. (tarih yok). *İnsan ve Mekân*. İstanbul: Yör-Türk Kültür ve Sanat Vakfı.
- HAWTHORN, J. (2014). *Roman Analizi*. (çev. Ufuk Köze-Özge Gümüş-Özcan Bayrak). İstanbul: Kesit.
- KAPLAN, M. (1997). *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KEKEÇ, İ. (2019). "Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı ve Hikâyesi (1923-1980)". (ed. Fatih Sakallı). *Yeni Türk Edebiyatı*. Ankara: Nobel Yayınları: 316-317.
- KIRAN, A. vd. (2003). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- KORKMAZ, R. (1997). *Sabahattin Ali İnsan ve Eser*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- KÜLAHLIOĞLU İSLAM, A. (2004). "Cumhuriyet Dönemi Türk Hikâyesi". *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*. (ed. Ramazan Korkmaz). Ankara: Grafiker Yayınları: 320.
- NAZ KOÇAK, A. vd. (2018). "Kadın Kahramanın Yolculuğu: Hasanboğuldu Hikâyesi Örneği". *Folklor/Edebiyat*. XXIV/96: 13-27.
- RICEOUR, P. (2011). *Zaman ve Anlatı: Bir Zaman-Olayörgüsü-Üçlü Mimesis*. (çev. Mehmet Rifat-Sema Rifat). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- SABAHATTİN ALİ (2009). *Öyküler, Şiirler ve Oyun*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- SAZYEK, H. (2013). *Roman Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hece Yayınları.
- SOLAK, Ö. (2012). "Aytül Akal'ın "Babam Duymasın" Adlı Öyküsündeki Çatışma Yapısının Çocuğa Göreliliği". *V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal Sempozyumu* (9-11 Mayıs 2012). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi: 227-235.
- ŞENER, C. (2018). *Ödüllü Çocuk Kitaplarındaki Başkahramanların Yaşadıkları Çatışmaları Çözme Yöntemlerinin İncelenmesi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- TEKİN, M. (2001). *Roman Sanatı 1 Romanın Unsurları*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- UZDU YILDIZ, F. (2019). "Hasan Boğuldu Öyküsü'nün Göstergibilim Kiplikleri Açısından İncelenmesi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. VI/2: 553-568.
- WELLEK, R. vd. (2001). *Edebiyat Teorisi*. (çev. Ömer Faruk Huyugüzel). İzmir: Akademi Kitabevi.